

UČEŠĆE GRAĐANA U IZRADI PRORAČUNA

Učešće mladih u izradi proračuna

Autorska prava© 2021. BCOP PEMPAL-a

Sva prava pridržana. Nijedan dio ovog dokumenta ne smije se umnožavati, prenositi ili u bilo kojem obliku distribuirati bez prethodnog pisanog dopuštenja Zajednice prakse za proračun (BCOP-a) PEMPAL-a, izuzev za nekomercijalne svrhe dopuštene zakonom o autorskom pravu. Svaka izmjena smjernica u pogledu sporazuma o suradnji upotrijebljenih u ovom dokumentu zahtijeva citat u smislu da se upotrebljavao ovaj dokument te da su kriteriji iz njega izmijenjeni. Kontakt: kmalafeeva@worldbank.org

Ikonice © Smashicons, Freepik, srip i catkuro / Flaticon. Korištene sa dozvolom od strane Smashicons, Freepik, srip i catkuro / Flaticon. Dodatna dozvola potrebna za daljnje korištenje.

PEMPAL

TAJNIŠTVO PEMPAL-A

36/1 B. Molchanovka, str.
121069 Moskva, Rusija
T: +7 495 745 70 00

www.pempal.org

Zajednica prakse za proračun (BCOP)

T: +7 495 745 70 00 interni broj 2038

T: +7 499 921 20 38

E: BCOP@pempal.org

Sadržaj

Uvod	2
ODJELJAK 1. OSNOVNI MODELI UČEŠĆA MLADIH U IZRADI PRORAČUNA	3
Neovisni proces učešća mladih u izradi proračuna.....	4
Učešće mladih kao dio procesa PB-a za odrasle.....	5
Učešće škola u izradi proračuna	7
ODJELJAK 2. KRITERIJI ZA USPJEŠNOST PROGRAMA UČEŠĆA MLADIH U IZRADI PRORAČUNA	10
ODJELJAK 3. OSNOVNA NAČELA, VRIJEDNOSTI I PARAMETRI	12
Parametri dobre prakse PB-a za mlade koje su definirali mladi.....	13
ODJELJAK 4. RIZICI U UČEŠĆU MLADIH U IZRADI PRORAČUNA	14
ODJELJAK 5. IMPLEMENTACIJA	16
ODJELJAK 6. UTJECAJI I KORISTI UČEŠĆA MLADIH U IZRADI PRORAČUNA	19
ODJELJAK 7. PREPORUKE	21
Reference	23

Uvod

Učešće građana u izradi proračuna (PB) je „mehanizam ili proces s pomoću kojeg se donose odluke o odredištu cjelokupnih ili dijela dostupnih javnih sredstava”¹ i osigurava više specifičnih prednosti ako se provede na ispravan način. Navedeni proces može pridonijeti boljem upravljanju u okviru niza reformi, snažnijoj koheziji zajednice i jačanju povjerenja u vladu.

Povijest PB-a duga je više od tri desetljeća te je već odavno jasno da jedan od njegovih problema i izazova leži u tome što određene skupine građana sudjeluju manje od drugih, među njima i mladi.² Mladi mogu biti pozitivna snaga koja pokreće razvoj i snažan potencijalni izvor socijalne i ekonomske energije u zemljama u kojima žive. U isto vrijeme, prioriteti i potrebe mladih ne moraju biti istovjetne s potrebama većine njihovih zajednica. Međutim, zbog njihove prirode, mladi ljudi možda neće htjeti sudjelovati u praksama usmjerenima na odrasle. Štoviše, prema izvješću Svjetske banke, „u svim zemljama postoje određene skupine koje nailaze na prepreke koje ih sprečavaju da u potpunosti sudjeluju u političkom, ekonomskom i društvenom životu ... Njihov nepovoljan položaj često se temelji na društvenom identitetu koji počiva na kategorijama poput, između ostalog, spola, dobi, lokacije, zanimanja, rase, etničke pripadnosti, religije, statusa državljanstva, invaliditeta te seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Socijalna uključenost

ispravan je smjer koji je smislen i u ekonomskom pogledu. Socijalna uključenost proces je poboljšanja uvjeta pod kojima pojedinci i skupine sudjeluju u društvu—kojim se unapređuju sposobnosti, mogućnosti i dostojanstvo osoba koje su u nepovoljnijem položaju na temelju njihovog identiteta.”³

PB nudi inkluzivnu priliku za uključivanje u svrhu povećanja interesa mladih za javni angažman. Uključivanje mladih u PB zahtijeva posebne metode. Mladi se u mnogočemu razlikuju od starijih osoba i u životu se susreću s preprekama i neizvjesnostima specifičnima za mlade, dok su istovremeno pod snažnim utjecajem svog društvenog okruženja. S ciljem osnaživanja mladih i „s nadom u doprinos povećanju građanske svijesti i poticanju aktivnog građanskog ponašanje kod mladih generacija”⁴ mnoge su zemlje širom svijeta uvele PB koji je usmjeren na mlade.

¹ UN-HABITAT (2004.). 72 Frequently Asked Questions about Participatory Budgeting („72 često postavljana pitanja o učešću građana u izradi proračuna”). Serija priručnika za urbano upravljanje. str.20., <https://unhabitat.org/72-frequently-asked-questions-about-participatory-budgeting>

² UN-ov Svjetski program djelovanja za mlade definira „mlade” kao osobe u dobi od 15 do 24 godine, dok Svjetska zdravstvena organizacija i UNICEF upotrebljavaju izraze „adolescent” za osobe u dobi od 10 do 19 godina, „mladi” za one od 15 do 24 godine i „mladež” za osobe od 10–24 godine. U izvješću o svjetskom razvoju Svjetske banke za 2007. godinu upotrebljavaju se izrazi „mladi” i „mladež” kao istoznačnice s fokusom na dobnu skupinu od 12 do 24 godine, vidjeti <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/5989>. Zakoni zemalja razlikuju se u smislu određivanja dobi mladih, na primjer, u Ukrajini su mladi državljani Ukrajine osobe u dobi od 14 do 35 godina, vidjeti <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>

³ <https://www.worldbank.org/en/topic/social-inclusion>

⁴ Dias, N., ed. (2018.). Hope for Democracy 30 Years of Participatory Budgeting Worldwide. Epopeia Records, Oficina, <https://www.oficina.org.pt/hopefordemocracy.html>, str.39

ODJELJAK 1

OSNOVNI MODELI UČEŠĆA MLADIH U IZRADI PRORAČUNA

Uključivanje mladih u PB može poprimiti različite oblike te se ostvaruje s pomoću tri osnovna modela: (1) neovisni proces PB-a za mlade; (2) učešće mladih kao dio procesa PB-a za odrasle; i (3) PB u školama.

■ Neovisni proces učešća mladih u izradi proračuna

Ovo je zaseban proces PB-a odnosno potproces PB-a koji se odnosi na javni proračun u kojem su svi sudionici u donošenju odluka mladi ljudi. PB za mlade, kao i PB općenito, primijenjen je po prvi put u Brazilu. Prva općina koja je provela zaseban proces usmjeren na djecu i mlade bio je grad Barra Mansa 1997.

■ Primjer neovisnog modela PB-a za mlade u Bostonu, SAD

Ciljevi

Prvi proces PB-a za mlade u SAD-u koji je ujedno primjer dobre prakse, pod nazivom „Mladi kao predvodnici promjena: Učešće građana u izradi proračuna grada Bostona“, pokrenut je u gradu Bostonu 2014. godine. Ciljevi navedenog procesa uključivali su građanski odgoj i angažman te uključivanje glasova mladih koji su u pravilu marginalizirani u političkom životu u pogledu procesa kapitalnog planiranja grada.

Proces

Navedenim procesom mladim stanovnicima u dobi od 12 do 25 godina omogućeno je iznošenje ideja koje se odnose na poboljšanje njihovih zajednica, prenošenje tih ideja u konkretne prijedloge i glasovanje o najboljim načinima kako Boston učiniti boljim mjestom za život.⁵ Mladi su također imali glavnu ulogu u Upravnom odboru programa Mladi kao predvodnici promjena koji je nadzirao proces i definirao njegova pravila i strukturu. Navedeni probni proces odvijao se od siječnja/januara do lipnja/juna 2014. kao plod zajedničkih nastojanja

Projekta učešća građana u izradi proračuna, grada Bostona, gradskog Vijeća za mlade i bostonskih centara za mlade i obitelj.⁶ Od tada mladi svake godine predlažu projekte koji moraju uključivati poboljšanja na objektima grada Bostona, poput parkova, mjesnih centara, škola i knjižnica, donositi dobrobit za širu javnost te trajati najmanje pet godina. U razdoblju od 2019. do 2020., predloženi projekti uključivali su: stvaranje pristupačnijih parkova za svu bostonsku mladež; opremanje bostonskih igrališta pristupačnom i senzornom opremom kako bi parkovi bili inkluzivni, korisni i zabavni za svu mladež, bez obzira na njihove fizičke sposobnosti; sadnju drveća i biljaka radi zaštite okoliša; ulaganje u sklonište Woods Mullen (prostor za one koje je zadesilo beskućništvo) radi nabave novog ili obnove dosadašnjeg namještaja, objekata i opreme; uzgoj svježe hrane iz lokalnih izvora u četvrtima; te obnova ili zamjena školskih sustava grijanja u svrhu stvaranja produktivnijeg okruženja za učenje.

Proračun i opseg

Projekt PB-a za mlade iz 2014. raspolagao je iznosom od milijun američkih dolara iz gradskog proračuna.

■ Primjer neovisnog modela PB-a za mlade u Rosario, Argentina

Ciljevi

S ciljem razvoja odgovornog građanskog ponašanja, gradska uprava grada Rosario provela je PB za mlade. Počevši od 2004., mladi stanovnici grada Rosario (u dobi od 13-18 godina) svake godine osmišljavaju, stvaraju i planiraju nove projekte koji se zatim uključuju u gradski proračun za sljedeću godinu.⁷ Potiče ih se na sastanke, diskusije i debate u školi, u četvrtima, klubovima, tijekom kojih sa svojim vršnjacima razgovaraju o temama koje ih zanimaju te predlažu i biraju projekte koji će poboljšati kvalitetu života u gradu iz njihove perspektive.

Proces

PB za mlade u gradu Rosario ima sljedeće faze: i) tijekom skupština u gradskim okruzima mladi uče o PB-u s pomoću igre planiranja zabava, prepoznajući prioritete

⁵ <https://www.boston.gov/news/nations-first-ever-launch-youth-participatory-budgeting>

⁶ IOPD (2020.). Ključ za učešće djece i mladih: Učešće mladih u izradi proračuna. Međunarodni opservatorij za participativnu demokraciju, https://www.oidp.net/docs/Keys_for_child_and_youth_participation.pdf, str.7

⁷ <https://www.rosario.gob.ar/web/ciudad/jovenes/presupuesto-participativo-joven>

unutar svojih četvrti i birajući delegate u Vijeće za učešće mladih unutar pojedinog okruga; ii) cjelodnevni orijentacijski sastanak za delegate za proračun kako bi se oni međusobno upoznali i stekli znanja o procesu PB-a; iii) vijeća za učešće mladih nekoliko se mjeseci redovito sastaju kako bi izradila prijedloge projekata na temelju prioriteta u četvrtima; i iv) vijeća predstavljaju prijedloge tijekom ciklusa skupština okruga na kojima mjesna omladina glasuje o prijedlozima koji će biti provedeni.

Proračun i opseg

PB za mlade - 2019. omogućio je mladim građanima da odluče o namjeni na koju će biti potrošeno 1.820.000 USD iz gradskog proračuna.⁸ Mladi su imali priliku izabrati šest projekata za svoje četvrti koji će biti provedeni tijekom 2019. Ponuđeno je 112 prijedloga, među kojima su, uz ostale, bili sportski treninzi i plivanje; rekreacijske aktivnosti; postavljanje javnih solarnih panela za punjenje mobitela i grijanje vode; vođeni obilasci; plesne radionice; tečajevi; radionice spolnog odgoja; predstave; informativne kampanje; radionice znakovnog jezika; satovi glazbe i pjevanja; dani zdrave prehrane; digitalna animacija; modni dizajn i sitotisak. Te godine glasovalo je 23.000 mladih.

■ Primjer neovisnog modela PB-a za mlade u Portugalu (nacionalna razina)⁹

Ciljevi

PB za mlade na nacionalnoj razini u Portugalu (YPBP) najpoznatiji je primjer. Definiran je Zakonom o državnom proračunu i prvi put proveden 2017. s ciljem: poboljšanja kvalitete demokracije i njezinih alata, vrednovanja participativne demokracije unutar portugalskog ustavnog okvira; poticanja aktivnog i informiranog sudjelovanja mladih u procesima donošenja odluka, dajući prednost snažnom i aktivnom civilnom društvu na putu prema kohezivnom ekonomskom i društvenom razvoju i posljedičnom poboljšanju kvalitete života; promicanja učešća mladih u definiranju javnih politika koje ispunjavaju njihove potrebe i odgovaraju njihovim mišljenjima; jačanje građanskog odgoja i osjećaja pripadnosti zajednici, te njegovanje odgovornog

građanskog ponašanja približavanjem javne uprave mladim osobama.

Proces

YPBP se primjenjivao na nacionalnoj razini. Postavljeni su kriteriji za projekte, među kojima su: tematska područja (inkluzivni sport; znanost i obrazovanje; društvene inovacije, ekološka održivost); maksimalan proračun od 90.000 USD; koje predlažu i o kojima glasuju mladi u dobi od 14 do 30 godina (i državljani i stranci koji imaju zakonito prebivalište u Portugalu). Mladi su svoje prijedloge mogli ponuditi na posebnim sastancima i putem interneta na internetskim stranicama opjovem.gov.pt. Podnesena su 424 prijedloga. Nakon tehničke analize koju su obavili vladini stručnjaci, odabrani su prijedlozi koji će se razviti u projekte i o kojima će mladi građani glasovati. Konačan popis obuhvaćao je 167 projekata. Mladi građani mogli su glasovati na internetskim stranicama YPBP-a te besplatnim SMS sustavom. Glasovalo je oko 10.000 mladih i izabralo sedam pobjedničkih projekata.

Proračun i opseg

U svrhu podnošenja prijedloga organizirano je 20 sastanaka u glavnim gradovima okruga i u autonomnim regijama Madeira i Azori. Na sastancima su sudjelovali mladi iz 142 općine (46% svih općina). Ukupni proračun u 2017. godini iznosio je 360.000 USD; a u 2018. godini 600.000 USD.

■ Učešće mladih kao dio procesa PB-a za odrasle

Neke zemlje idu korak dalje i uključuju mlade u opće PB-ove primjenjujući pritom pristup „prilagođen mladima” kako bi osigurali njihovo sudjelovanje. Navedeni model osmišljen je na način da se u opći proces PB-a jednostavno uključuje mlade kao dio šire zajednice, bilo postavljanjem minimalnih dobnih granica čime se starijoj djeci i mladim omogućuje sudjelovanje ili na način da se ne postavlja minimalna dob za sudjelovanje. Uključivanje mladih u PB za odrasle prvi je put provedeno

⁸ <https://www.rosario.gob.ar/web/gobierno/presupuestos/presupuesto-participativo>

⁹ Dias, N., ed. (2018.). Hope for Democracy 30 Years of Participatory Budgeting Worldwide. Epopeia Records, Oficina. Preuzeto s: <https://www.oficina.org.pt/hopefordemocracy.html>, str.479

2000. u Latinskoj Americi (Torres, u Venezueli; Barra Mansa, Icapuí, Recife, São Paulo, Goiania, Mundo Novo i Alvorada u Brazilu; te Cotacachi, u Ekvadoru).¹⁰

■ **Primjer učešća mladih kao dio procesa PB-a za odrasle u Helsinkiju, Finska¹¹**

Ciljevi

Grad Helsinki poziva građane i svoje partnere da razvijaju grad, njegove usluge i područja na više načina, među kojima je i PB. Prema članku 8. Zakona o mladima, „Mladima se moraju pružiti mogućnosti da sudjeluju u rješavanju pitanja koja se tiču lokalnih i regionalnih aktivnosti i politika koje se odnose na mlade. Nadalje, glas mladih mora se saslušati kada je riječ o pitanjima koja se odnose na njih.“ Uz Zakon o mladima i npr. Zakon o lokalnoj samoupravi obvezuje općine da osiguraju stanovnicima općina, što uključuje i mlade, prilike da utječu na aktivnosti općine.

Proces

Helsinški program učešća građana u izradi proračuna naziva se OmaStadi. Osmišljavanje ideja i glasovanje odvijaju se na mrežnoj usluzi OmaStadi.hel.fi. Svi imaju mogućnost iznijeti svoje ideje, bez obzira na dob ili mjesto prebivališta. U fazi zajedničkog razvoja građani i gradski stručnjaci razvijaju prijedloge za ideje na posebno organiziranim skupovima, a zatim se o prijedlozima glasuje. Osim toga, internetske stranice za mlade Ruuti¹² omogućuju mladima iz Helsinkija slanje vlastitih ideja, sudjelovanje u diskusijama, komentiranje i podržavanje tuđih ideja, dobivanje pomoći u svojem radu i pridruživanje novim grupama.¹³ Grad Helsinki provodi prijedloge koji su dobili najviše glasova.

Proračun i opseg

Grad Helsinki godišnje osigurava 5,3 milijuna američkih dolara za provedbu ideja u području urbanističkog razvoja. Prvi PB u Helsinkiju proveden je u razdoblju od 2018.-2019. te je iznjedrio 1273 ideje, od kojih je 369 prijedloga dorađeno. Od toga su 44 odabrana za provedbu.

■ **Primjer učešća mladih kao dio procesa PB-a za odrasle u Cambridge, Massachusetts, SAD¹⁴**

Ciljevi

U nastojanju da svi članovi zajednice (a posebno marginalizirane zajednice, suzdržani birači, ljudi s ograničenim mogućnostima za sudjelovanje u političkom procesu i mladi) dobiju pravo glasa kada je riječ o razvoju i poboljšanju njihovog grada, navedeni proces PB-a omogućava djeci u dobi od 12 godina glasovanje za prijedloge proračuna te nema zadanu dobnu granicu za sudjelovanje u ostalim fazama.

Proces

U okviru navedenih procesa koji „uključuju mlade“, značajna podskupina stvara specifična područja u kojima se glas mladih treba jače čuti, poput odbora za mlade u okviru faze razvoja prijedloga ili eksplicitnih aktivnosti generiranja ideja u suradnji s organizacijama koje služe mladima. Ciklus PB-a odvija se od rujna/septembra do prosinca/decembra te uključuje sljedeće ključne faze: članovi zajednice osmišljavaju i podnose ideje o načinima na koje treba utrošiti 500.000 USD (u 2020.) gradskog proračuna za kapitalne projekte; volonteri delegati za proračun istražuju ideje i definiraju prioritete te u konačnici razvijaju konačne prijedloge za glasovanje u okviru PB-a; zaposlenici gradske uprave obavljaju stručnu redakciju prijedloga u pogledu izvedivosti i troškova;

¹⁰ Cabbanes, Y. (2006.) Children and Young People Build Participatory Democracy in Latin American cities (Djeca i mladi razvijaju participativnu demokraciju u gradovima Latinske Amerike). Environment and Urbanization (Okoliš i urbanizacija), Sv. 18, 195.-218., <https://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Participatory-budgeting-a-significant-contribution-to-participatory-democracy-NL30.pdf>; UN-HABITAT (2004.).⁷² Najčešća pitanja o učešću građana u izradi proračuna. Serija priručnika za urbano upravljanje. Preuzeto s: <https://unhabitat.org/72-frequently-asked-questions-about-participatory-budgeting>

¹¹ <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/osallistu-ja-vaikuta/vaikuttamiskanavat/osallisuus-ja-vuorovaikutusmalli/osallistuvabudjetointi/>

¹² <https://ruutibudjetti.munstadi.fi>; <https://ruuti.munstadi.fi/en/frequently-asked-questions-faq/>

¹³ Internetske stranice RuutiBudjet trenutno se prenose na internetske stranice Omastadi zajedno s programom učešća građana u izradi proračuna na razini cijelog grada Helsinkija, <http://ruutibudjetti.munstadi.fi/>

¹⁴ <https://pb.cambridgema.gov>

građani glasuju o tome koji će se projekti financirati; objavljuju se rezultati a pobjednički projekti uključuju se u gradski proračun za iduću godinu; pobjednički projekti se provode.

Proračun i opseg

7.250 građana glasovalo je tijekom 7. ciklusa PB-a, koji se odvijao od 4.-9. siječnja/januara 2021. Građani stariji od 12 godina (i svi učenici 6. razreda) glasovali su online na engleskom jeziku i 7 drugih jezika te telefonom. Financiranje je odobreno za sljedećih 7 projekata te će isti biti uključeni u kapitalni proračun za FG 2022: Urbane mikrošume za Cambridge (85.000 USD); kišni vrtovi radi otpornosti na klimatske uvjete (120.000 USD); premošćivanje digitalnog jaza (95.000 USD); signalna infrastruktura za bicikliste na prometnim raskrižjima (40.000 USD); Očuvajmo Cambridge čistim (45.000 USD); Zamah prema inkluzivnosti (40.000 USD); signalna rasvjeta na pješačkim prelazima koju mogu regulirati pješaci (100.000 USD).

■ Primjer učešća mladih kao dio procesa PB-a za odrasle u Seulu, Južna Koreja

Ciljevi

Metropolitanska uprava u Seulu započela je s provedbom PB-a 2012. Prvi model bio je relativno jednostavan, izrađen po uzoru na Porto Alegre. U evaluacijama tijekom prve tri godine seulskog programa PB-a prepoznati su određeni nedostaci, od kojih je jedan bio sljedeći: „građani koji volontiraju za PB obično imaju dovoljno slobodnog vremena i upućeni su u upravljanje gradom, tako da su mladi, stanovnici s niskim primanjima i ostale ključne skupine nedovoljno zastupljene.”¹⁵ Seoul je revidirao program PB-a kako bi potaknuo različite skupine na sudjelovanje i uključio različita gledišta.

Proces

Prije procesa PB-a, Seoul stanovnicima nudi mogućnost edukacije u školi PB-a; oko 2.000 stanovnika godišnje završi tečaj. Rezervirana su mjesta za određen broj mladih.

Vlada je također uvela mobilne škole PB-a kako bi uključila organizacije koje rade s mladima, ženama i osobama s invaliditetom. Osim toga, od građana se ne traži da ponude cjelovit prijedlog. Građani mogu predlagati vrlo jednostavne ideje, a vlada ih dorađuje.

Proračun i opseg

Proračun PB-a u Seulu iznosi oko 60 milijuna američkih dolara.¹⁶ Za usporedbu, ukupni proračun Seula iznosi oko 35 milijardi američkih dolara.¹⁷ Vrste projekata uključuju: poboljšanje pogodnosti za građane u dva ili više autonomnih okruga i rješavanje problema u velegradu; integriranje proračunskih projekata i davanje poticaja za sudjelovanje u projektima inovacije u zajednici koji rješavaju probleme lokalne zajednice i projektima kao što su timovi za planiranje sela za rješavanje problema na razini sela. U 2020. provedeno je 2.923 projekata, među kojima su: 189 projekata usmjerenih na obrazovanje žena; 165 za otvaranje radnih mjesta; 402 u području socijalne zaštite; 419 - promet; 311 - kultura, sport i turizam, 360 - okoliš; 399 - sigurnost grada; 62 - obnova kuća; 512 - parkovi.

■ Učešće škola u izradi proračuna

PB u školama jedan je od modela PB-a prilagođen školskom okruženju u svrhu uključivanja učenika, obitelji, nastavnika i zaposlenika škola u proces odlučivanja o načinu trošenja dijela školskog proračuna. Učenici prikupljaju ideje o potrebama škole i načinima na koje je moguće poboljšati školu, pripremaju prijedloge projekata i odlučuju o projektima koji će se financirati. Postoje dvije vrste PB-ova u školama: (i) PB za mlade koje djelomično ili u cijelosti pokreće i organizira vlada koja dodjeljuje proračun i postavlja pravila. Ponekad se PB za mlade s određenim dijelom javnog proračuna organizira izravno u okruženju koje je najpogodnije za mlade ljude - njihovim školama, fakultetima, sveučilištima. (ii) PB koji se samostalno primjenjuje u školama sa školskim proračunom ili dodatnim proračunom koji dodjeljuje vlada. U navedenom slučaju školska uprava dizajnira propise i definira pravila.

¹⁵ <https://www.bigboldcities.org/en/innovation/participatory-budgeting-‘collaborative-budgeting’>

¹⁶ <https://yesan.seoul.go.kr/intro/intro0102.do>

¹⁷ Plan za 2021., <https://news.seoul.go.kr/gov/archives/511153>

■ Primjer modela učešća škola u izradi proračuna u regiji Poitou-Charentes, Francuska¹⁸

Ciljevi

Jedan od prvih procesa PB-a u školama u Europi proveden je od 2005. do 2012. u zapadnoj Francuskoj, u regiji Poitou-Charentes. Regionalna vlada provela je proces PB-a omogućujući učenicima da odrede prioritete za dio školskog proračuna, ponekad sami, a ponekad kao dio šireg procesa koji je uključivao i roditelje, nastavnike i zaposlenike škole. To je učinjeno kako bi se cijeloj populaciji pružile jednake mogućnosti za sudjelovanje.

Proces

PB je započeo inicijalnim sastankom svih zainteresiranih učenika, roditelja, nastavnika i zaposlenika škole na početku školske godine. Tijekom navedene opće skupštine izabrani predstavnik ili regionalni državni službenik objasnio je pravila. Radne skupine od 10 do 20 sudionika diskutirale su o potencijalnim idejama i projektima kojima je moguće poboljšati svakodnevni život u školi i predstavile ih. U narednim tjednima, tehničke službe proučile su prijedloge provjeravajući jesu li isti izvedivi u tehničkom pogledu. Ako jesu, procijenili bi troškove pojedinog projekta koji nisu smjeli premašiti 180.000 USD. Proces je omogućio financiranje nabave opreme, opremanja različitih vrsta prostorija te projekata za poboljšanje kulturnog i društvenog života ili zdravog života u školi. U razdoblju od siječnja/januara do travnja/aprila cijela je školska zajednica ponovno pozvana na drugi sastanak skupštine. Predmet rasprave i glasovanja bili su projekti koji su ušli u uži izbor te njihovi troškovi.

Proračun i opseg

Regionalna vlada regije Poitou-Charentes alocirala je 10% regionalnog proračuna za ulaganja za 93 srednje škole, među kojima su bile i određene privatne škole. Godišnje je u proračunu planirano 12 milijuna američkih dolara za cjelokupni proces PB-a u školama u regiji Poitou-Charentesu. U pet godina, PB je omogućio financiranje

gotovo 1400 projekata (uključujući poboljšanja na objektima, Wi-Fi, nastavne materijale i sportske programe), koje su sudionici sami izravno predložili i o njima odlučivali.¹⁹ Više od 50.000 građana – od toga 30.000 učenika – sudjelovalo je u navedenoj inicijativi u razdoblju od 2005. do 2009. godine.

■ Primjer modela učešća škola u izradi proračuna u New Yorku, SAD

Ciljevi

PB u školama pokrenut je u okviru inicijative Građanska kultura za sve Gradskog odjela za obrazovanje grada New York²⁰ 2008. godine kako bi se ojačale mogućnosti učenika za razvijanje vještina i znanja koji se odnose na demokraciju. Pokrenut je u svih 400+ javnih srednjih škola diljem grada s ciljem da svi učenici postanu angažirani građani koji mogu kritički razmišljati te su sposobni odrediti smjer u kojem se grad i država trebaju kretati.

Proces

Svaka škola dobila je 2.000 USD za financiranje projekta koji su učenici predložili, istražili i promovirali a koji će poboljšati kvalitetu života učenika u školi. Odjel za obrazovanje grada New York osigurao je detaljan vodič za uprave u školama koji sadržava preporuke i načine kako organizirati proces. U pogledu provedbe ponuđena su tri modela:²¹ (a) „Jedan razred ili ograničen broj sudionika u manjoj školi“: upravni odbor organizira glasovanje za učenike u svrhu odabira projekta koji će se financirati. Svi timovi predstavljaju prijedloge projekata školskom voditeljskom timu kako bi dobili povratne informacije prije završnog predstavljanja na razini čitave škole o kojem će glasovati svi članovi školske zajednice; (b) „Više odjeljaka razreda Ekonomije i sudjelovanja u upravljanju u većoj školi“ uključuje dvije faze: natječaj na razini razreda i natječaj na razini čitave škole s konačnom odlukom; (c) „PB kao izvannastavna aktivnost“: vladina organizacija za mlade može olakšati proces planiranja i istraživanja u svrhu mogućih prijedloga o kojima će glasovati cijela škola.

¹⁸ Participatory Democracy in Region Poitou-Charentes (Participativna demokracija u regiji Poitou-Charentes), <https://www.oecd.org/gov/digital-government/41095800.pdf>

¹⁹ High School Participatory Budget (PB u srednjim školama) (Poitou-Charentes, France). Participedia, <https://participedia.net/case/24>

²⁰ <https://www.schools.nyc.gov/learning/subjects/civics-for-all>

²¹ NYC ED (2019.). Participatory Budgeting In Your School (PB u vašoj školi), Odjel za obrazovanje grada New York, Građanska kultura za sve. Nastavni program „Uvod u ekonomiju društvenih studija“ i dodatak nastavnom programu „Učešće u upravljanju“, <https://infohub.nyced.org/docs/default-source/default-document-library/participatory-budgeting-in-your-school.pdf>

Proračun i opseg

2.000 USD za jedan projekt u svakoj od 400+ javnih škola u gradu.

■ Primjer modela učešća škola u izradi proračuna u Sahalinu, Rusija²²

Ciljevi

Svake godine počevši od 2017., iz proračuna se osiguravaju sredstva za 125 škola u regiji Sahalin za opremanje škola i razvoj javne infrastrukture u skladu s projektima učenika. Danas je PB u školama na otoku već postao ustaljena tradicija. Služi kao primjer obrazovanja usmjerenog na praksu koje mladima pomaže poboljšati proračunsku pismenost, promiče razvoj njihovih „fleksibilnih“ vještina i stjecanje konstruktivnog građanskog iskustva.

Proces

Opći postupak istovjetan je PB-u za odrasle (vidjeti program PORT PB, Sahalin²³). Vijeće za mlade organizira i koordinira rad. U pripremnoj fazi, vijeće izrađuje plan provedbe PB-a i informira sve sudionike. Bilo koji učenik koji pohađa viša 3 razreda može iznijeti projektnu ideju; najbolja ideja se bira na školskom sastanku, a kasnije ga finalizira projektni tim. Na glavnoj skupštini delegata predstavljaju se projekti razreda, moguće je pozvati predstavnike općina radi evaluacije, a zatim slijedi tehnička analiza projekata koja završava glasovanjem u cijeloj školi među učenicima 9.-11. razreda. Nakon toga, mjerodavni odjeli općina obavljaju procjenu izračuna i pripremaju tehničku dokumentaciju za provedbu. Proces SPB-a uključuje sljedeće sudionike: (1) učenici 9.-11. razreda (3 viša razreda); (2) Vijeće za mlade - predstavnici razreda u školskoj skupštini; (3) nadglednik projekta - školski nastavnika koji nadgleda projekt; (4) koordinator

projekta - stručnjak za upravljanje odgovoran za ukupnu koordinaciju projekta u općini; (5) stručnjaci - stručnjaci za upravljanje odgovorni za pregled projekata i pripremu tehničke dokumentacije.

Proračun i opseg

Proračun od oko 5,7 milijuna USD, do 45.000 USD po školi,²⁴ uglavnom osiguravaju regionalne razine vlasti. U razdoblju od 2018.-2021. škole su u koordinaciji s općinama provele 374 projekata.

²² <https://pib.sakhminfin.ru/show/mb>

²³ <https://pib.sakhminfin.ru>

²⁴ https://www.cascais.pt/sites/default/files/anexos/gerais/new/elena_matveeva.pdf

ODJELJAK 2

KRITERIJI ZA USPJEŠNOST PROGRAMA UČEŠĆA MLADIH U IZRADI PRORAČUNA

Uspješnost se može mjeriti kvalitativno i kvantitativno, no ključne kriterije uspješnosti potrebno je definirati na početku i povezati s ciljevima kako bi se znalo je li uspjeh postignut. Osim kriterija uspješnosti svojstvenih PB-u za odrasle,²⁵ postoje i dodatna referentna mjerila za organiziranje PB-a za mlade. U dekontekstualiziranom modelu PB-a za mlade kriteriji mogu uključivati: demografske karakteristike mladih koji sudjeluju u programu; broj mladih koji razvijaju i podnose prijedloge (na sastancima i prilikom glasovanja); stopa povećanja sudjelovanja u ciklusima odabira; broj prijedloga koji dolaze na glasovanje (nakon stručnog tehničkog pregleda); te procjena razine interesa mladih (jesu li to iste osobe koje su sudjelovale u prethodnim ciklusima; dolaze li više puta itd.?).

Kao što se navodi u „Alatu velške vlade za PB za mlade”,²⁶ preduvjet za uspjeh je vođenje projekta PB-a u suradnji s mladima. Važno je uključiti mlade u najranijoj fazi aktivnog dizajniranja programa i uvidjeti s kojim preprekama se suočavaju njihove skupine i školski kolege kada je riječ o sudjelovanju. Mladi mogu imati koristi od PB-a na dva načina: od boljih ishoda u uslugama koje utječu na njih i/ili druge; te od iskustva sudjelovanja. Stoga je nužno da se PB bavi problemima koji su zaista važni za mlade te da načini na koje su uključeni budu konstruktivni i stvarni. Po završetku programa PB-a za mlade, uz uobičajeni oblik evaluacije aktivnosti prikupljanjem internetskih obrazaca za ocjenjivanje i davanje povratnih informacija, nužan dio mjerenja uspješnosti je i uključivanje mladih u promišljanje o procesu PB-a.

Pravni okvir blizak mladima važan je za omogućavanje PB-a za mlade. Zakonodavstvo kojim se omogućuje sudjelovanje mladih u politici dobar je preduvjet za uspjeh. Međutim, provedba PB-a za mlade ne zahtijeva izradu dodatnog nacionalnog zakonodavstva kojim se uređuje praksa u pogledu PB-a; može se pokrenuti i provesti s pomoću postojećih zakonskih mehanizama. Iako postoje primjeri nacionalnog zakonskog okvira kojim se promiče izrada općenitih procesa PB-a na podnacionalnoj razini, postoji samo jedan široko poznat primjer nacionalnih propisa u pogledu PB-a za mlade, a to je Nacionalni PB za škole u Portugalu. Primjer predstavlja vladinu inicijativu kojom provedba PB-a postaje obvezna u svim državnim osnovnim i srednjim školama. Politikom je izrađeno oko 1500 malih PB-ova diljem zemlje.²⁷ Proces, koordinaciju, financiranje, monitoring itd.²⁸ uredilo je na nacionalnoj razini Ministarstvo obrazovanja svojom Uredbom br. 436-A / 2017.²⁹

²⁵ Vidjeti Proizvod znanja o učešću građana u izradi proračuna BCOP-a PEMPAL-a, 2020.

²⁶ PB Network (2012.). Alat velške vlade za primjenu PB-a za mlade, <https://pbnetwork.org.uk/welsh-government-childrens-pb-toolkit/>

²⁷ Dias, N., Sahsil E., Simone J. (eds), (2019.). Participatory Budgeting World ATLAS 2019 („ATLAS učešća građana u izradi proračuna u svijetu za 2019.“). Cascais: Oficina. <https://www.cascais.pt/anexo/participatory-budgeting-world-atlas-2019>, str. 31.

²⁸ Detaljan postupak naveden je u Abrantes, P., Lopes, A., Baptista, J.M. The Schools Participatory Budgeting (SPB) in Portugal. Dias, N., ed. (2018.). Hope for Democracy 30 Years of Participatory Budgeting Worldwide. Epopeia Records, Oficina, <https://www.oficina.org.pt/hopefordemocracy.html>, str. 469.-476.

²⁹ <https://opescolas.pt/regulamento/>

ODJELJAK 3

OSNOVNA NAČELA, VRIJEDNOSTI I PARAMETRI

Što se tiče organizacije PB-a za mlade, mogli bi postojati osnovna načela, vrijednosti i parametri procesa PB-a koji su definirani i smatraju se dobrom praksom. Načela koja su sastavni dio PB-a su transparentnost, jednake mogućnosti i osnaživanje. „Opći principi za smisleno uključivanje mladih u Ujedinjenim narodima”³⁰ uključuju:

- 1. Samostalno organiziranje.** To podrazumijeva autonomiju i neovisnost od kontrole ili pritiska izvana. Sve skupine mladih mogu na temelju svojih interesa i kapaciteta odlučiti koja je najbolja struktura i stil rada za njih.
- 2. Zakonom propisana prava.** Mladi u razgovoru imaju jednako pravo glasa u bilo kojoj odluci. To je presudno za sprječavanje ad hoc pristupa i/ili potpunu ovisnost o isključivom pravu strane koja potiče uključivanje.
- 3. Osiguran prostor za uključivanje.** Mladi ne bi trebali biti primorani natjecati se s drugim zainteresiranim stranama, strankama ili skupinama za prostor u modalitetima i procesu uključivanja. Označena/rezervirana mjesta moraju biti dostupna u mehanizmima s pomoću kojih se oni uključuju.
- 4. Kvalitetni resursi.** Mladi ne bi trebali trošiti vlastita sredstva za ostvarenje navedenog prava. Raspoređivanje proračuna u svrhu angažmana mladih trebalo bi biti obveza subjekta/ata koji potiče/u na angažman.
- 5. Odgovornost.** Odgovarajuće strukture angažmana trebale bi imati ugrađene mehanizme odgovornosti, izvještavanja i povratnih informacija prema konstitutivnoj skupini mladih ljudi.

■ Parametri dobre prakse PB-a za mlade koje su definirali mladi³¹

Određeni parametri dobrih praksi PB-a za mlade navedeni su u Smjernicama Međunarodnog opservatorija za participativnu demokraciju na temelju onoga što su tri različite skupine mladih iz Engleske, Francuske i Portugala usuglasili:

- PB u školi trebao bi biti usmjeren i na škole i na cjelokupnu zajednicu.
- Voditelji projekata trebali bi biti sposobni procijeniti troškove vlastitih projekata te o njima pregovarati.
- Voditelji projekata trebali bi dobiti mogućnost da dobiju pomoć pri razradi i promidžbi svog projekta PB-a.
- Projekte PB-a treba promicati s pomoću videozapisa i na javnim izlaganjima.
- PB bi trebao poticati razmatranje svakog projekta tijekom debata suprotstavljenih strana.
- Glasačke kutije ne smiju biti prozirne, čime se isključuje pristranost u pogledu trendova prvih glasova.
- Metode glasovanja rangiranjem dobre su metode glasovanja za PB jer traže od sudionika da uzmu u obzir različite projekte prilikom glasovanja.
- Internetsko glasovanje trebalo bi uključivati razmatranje različitih projekata.
- Adolescenti bi trebali razmatrati pravila ako je PB usmjeren na mlade ljude.

³⁰ UN MGCY (2017.). United Nations Major Group for Children and Youth Principles and Barriers for Meaningful Youth Participation (Glavna skupina Ujedinjenih naroda za djecu i mlade Načela i prepreke za konstruktivno učešće mladih), <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/20522UNMGCYPrinciplesandBarriersforMeaningfulYouthEngagement.pdf>

³¹ Izvor: IOPD (2020.). Ključ za učešće djece i mladih: Učešće mladih u izradi proračuna. Međunarodni opservatorij za participativnu demokraciju, https://www.oidp.net/docs/Keys_for_child_and_youth_participation.pdf

ODJELJAK 4

RIZICI U UČEŠĆU MLADIH U IZRADI PRORAČUNA

Kao što je slučaj s bilo kakvom aktivnosti koja se provodi na trošak javnog proračuna i PB za mlade zahtijeva pažljivo upravljanje rizicima i njihovo ublažavanje. Mogući izvori rizika mogu biti:

- 1. Ograničeni resursi.** Kao i u slučaju bilo koje druge aktivnosti, PB za mlade zahtijeva resurse – vrijeme, stručna znanja i financijska sredstva. Inicijative PB-a za mlade obično zahtijevaju manje financijskih sredstava od PB-a za odrasle; međutim, planiranje je ključno za uspjeh. Planiranje pomaže pri kritičkoj procjeni ciljeva kako bi se utvrdilo jesu li oni realni.
- 2. Neuspjeli projekti.** Da bi se izbjegle promjene ili zatvaranje projekta, tehnički inputi, uključujući stručna znanja o usklađenosti moraju biti osigurani prije glasovanja.
- 3. Nedostatnost iskustva i vještina.** Mladi su vrlo heterogena skupina različitog obrazovanja, vještina i sposobnosti, što je jedna od najvažnijih prepreka uključivanju mladih. Za ublažavanje navedenog rizika potrebno je osigurati obrazovanje za razvoj vještina, tehničku pomoć i posebne kanale za sudjelovanje prilagođene mladima.
- 4. Premalo inputa mladih u finalnom proizvodu.** Potrebno je uključiti mlade u upravljačke odbore tijekom faze pripreme, uključiti ih u praćenje i osigurati da se njihove ideje provode u praksi kako bi osjećali da su ih donositelji odluka uključili u proces.³²

- 5. Nedovoljne povratne informacije o tome kako se upotrijebio input mladih.**³³ Jasne, transparentne i pravovremene povratne informacije i naknadne informacije pomažu mladim ljudima u razumijevanju utjecaja svojih doprinosa i osiguravaju njihovo trajno sudjelovanje.
- 6. Nedostatak povjerenja. Povjerenje je presudno za angažman mladih.** Povjerenje je krhko; ono mora biti uspostavljeno te ga se ne smije izgubiti. Transparentnost je prvi korak u uklanjanju sumnjičavosti kod mladih. Nadalje, potrebno je poštovati ideje mladih. Poštovanje obveza i odgovornost važno je za jačanje povjerenja.

³² Taft, J.K., Gordon, H.R. Youth Activists, Youth Councils, and Constrained Democracy, Education, Citizenship and Social Justice (Mladi aktivisti, Vijeća mladih i ograničena demokracija, obrazovanje, građanstvo i socijalna pravda) 8, br. 1. (1. ožujka/marta 2013.): 87.–100. <https://doi.org/10.1177/1746197913475765>

³³ OECD (2019.). Angažiranje mladih u otvorenoj vladi. Komunikacijski vodič, <https://www.oecd.org/mena/governance/Young-people-in-OG.pdf>

ODJELJAK 5

IMPLEMENTACIJA

Postupak za provedbu prakse PB-a je skup mehanizama, postupaka i parametara koji su prilagođeni kontekstu. Općenita i pojednostavljena shema procesa PB-a sastoji se od šest koraka koji se temelje na proračunskom ciklusu: 1. korak: priprema i dizajn; 2. korak: uključivanje zajednice i izgradnja kapaciteta; 3. korak: predlaganje projekata i pregled; 4. korak: oblikovanje PB-a; 5. korak: provedba i monitoring; i 6. korak: evaluacija i analiza. Shemu je moguće primijeniti na nacionalnu i subnacionalnu razinu.³⁴ Modeli PB-a za mlade „Neovisni proces PB-a za mlade“ i „Učešće mladih kao dio procesa PB-a za odrasle“ mogu slijediti ovu strukturu, primjenjujući osnovna načela, vrijednosti i parametre procesa PB-a, koji su uspostavljeni kao dobra praksa.

Detaljniji profil procesa PB-a u školama u okviru iste strukture sadržava sljedeće komponente, na temelju objedinjene dobre prakse:³⁵

1. korak: Izrada i dizajn

1. Donosi se odluka o uvođenju PB-a u školama.³⁶ Definiraju se i objavljuju alocirani iznos proračuna i kriteriji prihvatljivosti za financiranje.
2. Obuka svih ključnih sudionika iz škola i općina zaduženih za organizaciju.
3. Osnivanje upravnog odbora u školama koji će koordinirati sve aktivnosti vezane uz PB, a sastoji se od predstavnika učenika, nastavnika te moguće roditelja, predstavnika regije ili općine. Važno je da su učenici dio organizacije i da vode PB proces u svojim školama uz podršku nastavnika, rukovoditelja i stručnjaka.
4. Organiziranje radionica u svim razredima i sa školskim osobljem radi prepoznavanja problema i potreba čitave školske zajednice, prepoznavanja osobnih interesa članova školske zajednice i motiviranja mladih da zajednički traže moguća poboljšanja i rješenja problema u školi.

5. Izrada pravila PB-a. Upravni odbor definira kriterije uspješnosti, dizajnira propise i ostale potrebne dokumente. Moguće je da nacrti dokumenata (smjernica) budu dostavljeni u svrhu diskusije, izmjena i dopuna te kako bi se usredotočilo na detalje koji su važni za mlade. To stvara osjećaj odgovornosti za proces i jača motivaciju za sudjelovanje.

2. korak: Angažiranje zajednice i izgradnja kapaciteta

6. Informativna kampanja u školama, zajednici i regiji. Trebalo bi objaviti koliki će se iznos te koja vrsta proračuna će biti utrošena na projekte PB-a. Upravni odbor informira ostatak školske zajednice o pogodnostima PB-a i pravilima.
7. Seminari/obuke za mlade sudionike. Seminari mogu uključivati teme kao što su: uvod u izradu proračuna u javnom sektoru; donošenje ekonomskih odluka; financiranje javnih škola; uvod u PB; promišljanja o projektu; izrada prijedloga projekata; analiza troškova i koristi; timski rad; prezentacijske vještine; itd. te biti organizirani u interaktivnom obliku. Seminare je moguće integrirati i u školski program ako u rasporedu postoje predmeti koji to omogućuju.³⁷

3. korak: Predlaganje projekata i pregled

8. Učenici predlažu preliminarne projektne ideje za poboljšanje školske zajednice i diskutiraju o njima na sastancima u učionici.
9. Učenici pretvaraju ideje u projekte, istražuju visinu troškova i izvedivost.
10. Da bi podaci bili dostupni svakom učeniku, opis projekata i slikovni materijali postavljaju se na oglasne ploče izložene u predvorju škole, knjižnici i/ili na drugim posjećenim/javno dostupnim mjestima, možda će biti potreban dodatno uređenje interijera. Ovisno o praksi škole, to može uključivati informacije na školskoj internetskoj stranici i drugim društvenim

³⁴ Vidjeti Proizvod znanja o učešću građana u izradi proračuna BCOP-a PEMPAL-a, 2020., poveznica će biti umetnuta kada KP bude stavljen na internetske stranice

³⁵ Murray, R., et al (2020.). Učešće škola u izradi proračuna A Toolkit for Inclusive Practice (Alat za inkluzivnu praksu). Centar za budućnost Arizone i inicijativa za učešće građana u upravljanju, https://spa.asu.edu/sites/default/files/2020-12/spb_toolkit_2020_11_25.pdf; PlaNET SOEN 2.0 (2020.). Manual for Non-Formal Education in Students' Project Development (Priručnik za neformalno obrazovanje u području razvoja studentskih projekata). Međunarodno strateško partnerstvo PlaNET Društveno poduzetništvo 2.0, https://soen.sk/wp-content/uploads/2018/11/PlaNET-SOEN-2.0_IO1_final.pdf; Khachatryan, G. N. et al, 2020. Praksa učešća građana u izradi proračuna za škole. Ministarstvo financija Ruske Federacije i Međunarodna banka za obnovu i razvoj, Moskva. https://yadi.sk/d/8o0Y2fLr69_EQ?w=1; Operativne smjernice za PB u školama u oblasti Sahalin „Proračun za mlade“, <https://pib.sakhminfin.ru/show/mb>; PB u školama i školskim okruzima, <https://www.participatorybudgeting.org/wp-content/uploads/2016/04/PB-in-Schools-Info-Sheet.pdf>

³⁶ Na primjer, to može biti Odluka lokalne vlasti koja propisuje da se PB u školama mora provoditi u svim školama općine, vidjeti Odluku uprave općine okruga Jamalski od 14. veljače/februara 2020. br. 127 „O odobrenju propisa o PB-u u školama u općeobrazovnim organizacijama općine okruga Jamalski“, http://до-ямальский.пф/tinybrowser/files/deiatelnost/shkolnoe_partisipatornoe/postanovlenie_-_127_ot_14.02.2020_ob_utverzhenii_polozheniya_o_shkol-nom_partisipatornom_byudzhetirovanii.pdf

³⁷ NYC ED (2019.). Participatory Budgeting In Your School (PB u vašoj školi), Odjel za obrazovanje grada New York, Građanska kultura za sve. Nastavni program „Uvod u ekonomiju društvenih studija“ i dodatak nastavnom programu „Učešće u upravljanju“. Nastavni materijali, <https://infohub.nyced.org/docs/default-source/default-document-library/participatory-budgeting-in-your-school.pdf>

mrežama, videozapise na školskim kanalima na Youtubeu, emisije na školskoj televiziji/radiju i druge kreativne skupove.

11. Učenici predstavljaju svoje projekte pred čitavom školom ili na sastanku razrednih delegata. Na sastanku studenti razmatraju izvedive prijedloge i diskutiraju o njihovim prednostima i nedostacima. Projekti su grupirani, dorađeni i dovršeni. Na temelju rezultata sastanka sastavlja se ažurirani popis projektnih prijedloga.

4. korak: Formulacija PB-a

12. Školska uprava ili stručnjaci općinske uprave,³⁸ zajedno s upravnim odborom, provode preliminarnu tehničku analizu prijedloga, provjeravaju njihovu usklađenost s kriterijima prihvatljivosti, izvedivost i održivost rezultata (uzimajući u obzir troškove održavanja objekata koji se stvaraju). U ovoj fazi treba utvrditi sve okolnosti koje sprečavaju provedbu projekta.
13. Upravni odbor formira glasovanje i objavljuje datum glasovanja na razini čitave škole.
14. Učenici³⁹ glasuju o projektima s konačnog popisa kako bi odabrali pobjedničke projekte. Škole mogu upotrijebiti papirne glasačke listiće i/ili mrežni sustav glasovanja. Korisno je dizajnirati smjernice za glasovanje u okviru ili zajedno s propisima tijekom pripreme faze kao pomoć pri glasovanju za učenike i obitelji na razini čitave škole.

5. korak: Implementacija i monitoring

15. Pobjednički projekti se financiraju i provode. Škola ne bi trebala poništiti ili zanemariti odluku birača. Sve okolnosti koje sprečavaju provedbu projekta trebale su se prepoznati tijekom preliminarne

tehničke analize. Ako su one prepoznate tijekom izrade tehničke dokumentacije, potrebno je vratiti se na zajedničku diskusiju i pojašnjenje projekta. Nabava izvođača/dobavljača trebala bi se provoditi u skladu sa zakonom. Upravni odbor može pratiti i dokumentirati (videozapisi, fotografije) napredak u dogovoru s izvođačem, pregledavati financijsko izvješćavanje o projektu i objavljivati podatke na internetskim stranicama, društvenim mrežama itd.

6. korak: Evaluacija i analiza

16. Po završetku procesa, upravni odbor provodi evaluaciju. Primjenjuju se kriteriji uspješnosti koji su definirani na početku. Učenici i školska zajednica pozvani su da svoje povratne informacije daju putem obrasca na internetskim stranicama, društvenim mrežama i/ili na sastanku odbora ili čitave škole. Nakon toga, upravni odbor daje preporuke za poboljšanja za sljedeći ciklus PB-a u školi. Proces PB-a u školama obično traje nekoliko mjeseci, počevši od drugog mjeseca školske godine.

³⁸ Ovisno o modelu – radi li se o PB-u u školama koje je djelomično ili u potpunosti pokrenula i organizirala vlada, a s pomoću sredstava iz javnog proračuna ili PB-a za škole, koji se samostalno uvode u školama s pomoću školskih proračuna ili dodatnog dijela koji je osigurala vlada.

³⁹ Prema propisima, samo učenici onih razreda koji su sudjelovali u nominaciji projekata ili svi učenici škole mogu glasovati. U nekim slučajevima u glasovanju sudjeluju i roditelji učenika. U slučaju kada je PB-u u školama organizirano u korist čitave zajednice (prihvatljivost sredstava financiranja objavljuje organizator PB-a u početnoj fazi), glasanje se provodi među svim članovima zajednice (stanovnicima općine/okruga/regije)

ODJELJAK 6

UTJECAJI I KORISTI UČEŠĆA MLADIH U IZRADI PRORAČUNA

Sudjelujući u PB-u za mlade, mladi ljudi surađuju na prijedlozima projekata koji simuliraju stvarna životna iskustva te razvijaju ključne poslovne i životne vještine. Primjeri takvih vještina uključuju: vještine vođenja, sposobnost suradničkog rada, istraživanje, intervjuiranje, anketiranje, rješavanje problema, kritičko razmišljanje, javni nastup, financijska pismenost, upravljanje projektima i marketing. To promiče zapošljivost i produktivnost mladih jačanjem njihovih poduzetničkih vještina. PB za mlade također je izvrstan alat građanskog odgoja koji potiče učenike da postanu aktivni građani. PB za mlade u školama donosi brojne prednosti za čitavu školsku zajednicu, gradeći zdrave odnose i partnerstva među učenicima, obiteljima, nastavnicima i upravom škole.⁴⁰

⁴⁰ PB u školama - stranica namijenjena školama o tome kako primijeniti PB u svojoj školi, <https://pbscotland.scot/pb-in-schools/>; Vodič za PB u školama. Projekt učešća građana u izradi proračuna, <https://www.participatorybudgeting.org/pb-in-schools/>; PlaNET SOEN 2.0 (2020.). Manual for Non-Formal Education in Students' Project Development (Priručnik za neformalno obrazovanje u području razvoja studentskih projekata). Međunarodno strateško partnerstvo PlaNET Društveno poduzetništvo 2.0, https://soen.sk/wp-content/uploads/2018/11/PlaNET-SOEN-2.0_IO1_final.pdf

ODJELJAK 7

PREPORUKE

Preporučuje se proširenje općeg PB-a u svrhu angažman mladih s pomoću kontekstualiziranog modela PB-a za mlade koji poštuje principe metoda predvođenih mladima te koje su usmjerene na mlade.

Načela djelovanja su sljedeća: ponuditi mladima stvarne uloge i relevantna pitanja; uključiti ih u proces od početka do kraja; stvoriti pristupačan prostor za sudjelovanje mladih u okruženju prilagođenom mladima; razumjeti što im je važno, cijeliti njihova mišljenja i doprinos; razviti osjećaj pripadnosti procesu kod mladih; pružiti mladima informacije i edukaciju koji su zabavni i izazovni kako bi se potaknulo njihovo puno sudjelovanje; pružiti mladim ljudima pravovremenu povratnu informaciju i informacije o tome na koji su način primijenjeni njihovi inputi; uključiti mlade u praćenje i evaluaciju; razmotriti načine na koje se programe PB-a za mlade može učiniti inkluzivnijima.⁴¹

Važni aspekti procesa PB-a za mlade moraju biti uspostavljeni. Procijenite stanje s pomoću sljedećeg kontrolnog popisa:

1. Jesu li uspostavljeni odnosi između mladih i predstavnika vlasti?
2. Jesu li inicijativa PB-a i njezini ciljevi kvalitetno promovirani i objavljeni mladima iz zajednice? Odogovaraju li ti ciljevi očekivanjima mladih?
3. Jesu li razmotreni rizici prije uspostave postupaka?
4. Predstavlja li uistinu upravni odbor mladež?
5. Je li provedena temeljita procjena potreba i stanja prije odluke o tome gdje bi se proračun mogao alocirati?
6. Jesu li uspostavljeni prostori za diskusiju i debate prilagođeni mladima?
7. Jesu li prepoznate tehnologije i komunikacijski kanali koje mladi svakodnevno upotrebljavaju i jesu li im informacije dostavljene u obliku na koji su navikli?
8. Je li proces PB-a za mlade dizajniran u skladu s dobrom praksom?

9. Jesu li mladi primili osnovna znanja potrebna za PB (proračunska pismenost, dizajn projekata i vještine učešća)?

10. Je li provedena evaluacija procesa kako bi se provjerila njegova učinkovitost?

Ministarstva financija na nacionalnoj razini mogu olakšati uvođenje praksi PB-a na nacionalnoj i podnacionalnoj razini na nekoliko načina:

1. Komunicirati važnost angažmana mladih u okviru nacionalnih informativnih kampanja o PB-u za odrasle.⁴²
2. Razviti metodološke preporuke za pripremu i provedbu praksi PB-a za mlade, uključujući okvir operativnih smjernica.
3. Organizirati osposobljavanje predstavnika odgovornih tijela javne vlasti, predstavnika škola i organizacija mladih.
4. Provoditi probne inicijative PB-a za mlade na nacionalnoj razini.

⁴¹ <https://www.worldbank.org/en/topic/social-inclusion>

⁴² Vidjeti Proizvod znanja o učešću građana u izradi proračuna BCOF-a PEMPAL-a, 2020., poveznica će biti umetnuta kada KP bude stavljen na internetske stranice

Reference

- Bartlett, T., Rock, M., Schugurensky, D., and Tate K. (2020.). School Participatory Budgeting: A Toolkit for Inclusive Practice (Učešće škola u izradi proračuna: Alat za inkluzivnu praksu). Centar za budućnost Arizone i inicijativa za učešće građana u upravljanju, https://spa.asu.edu/sites/default/files/2020-12/spb_toolkit_2020_11_25.pdf
- Cabbanes, Y. (2006.). Djeca i mladi grade participativnu demokraciju u gradovima Latinske Amerike. Okoliš i urbanizacija, Sv. 18, 195.-218., <https://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Participatory-budgeting-a-significant-contribution-to-participatory-democracy-NL30.pdf>
- CitizenLab (2021). The Beginners Guide to Participatory Budgeting (Vodič za početnike za učešće građana u izradi proračuna). <https://www.citizenlab.co/ebooks-en/the-beginners-guide-to-participatory-budgetingSchool>
- Cohen, M., Schugurensky, D., and Wiek, A. (2015.). Građanski odgoj u okviru učešća građana u izradi proračuna: primjer srednje škole Bioscience u Phoenixu, Arizona. Nastava i nastavni plan i program, Svezak 30, Broj 2, str. 5.-26., <https://core.ac.uk/download/pdf/193620515.pdf>
- Crum, Th.; Faydash, K. (2018.). Mladi građani na djelu Evaluacija probnog PB-a u školama. Institut Great Cities Institute, sveučilište University of Illinois, Chicago. listopad/oktobar 2018, <https://greatcities.uic.edu/wp-content/uploads/2018/11/Youth-Citizenship-in-Action.pdf>
- Dias, N., ed. (2018.). Hope for Democracy 30 Years of Participatory Budgeting Worldwide. Epopeia Records, Oficina, <https://www.oficina.org.pt/hopefordemocracy.html>
- PB u srednjim školama (regija Poitou-Charantes, Francuska). Participedia, <https://participedia.net/case/24>
- IOPD (2020.). Ključ za učešće djece i mladih: Učešće mladih u izradi proračuna. Međunarodni opservatorij za participativnu demokraciju, https://www.oidp.net/docs/Keys_for_child_and_youth_participation.pdf
- Khachatryan, G. N., Gavrilova N. In., Sukhova, A. S., Shulga, I. E. (2020.). Praksa učešća građana u izradi proračuna za škole. Ministarstvo financija Ruske Federacije i Međunarodna banka za obnovu i razvoj, Moskva, https://yadi.sk/d/8o0Y2fLJr69_EQ?w=1
- NYC ED (2019.). Participatory Budgeting In Your School (PB u vašoj školi), Odjel za obrazovanje grada New York, Građanska kultura za sve. Nastavni program „Uvod u ekonomiju društvenih studija” i dodatak nastavnom programu „Učešće u upravljanju”. Nastavni materijali, <https://infohub.nyced.org/docs/default-source/default-document-library/participatory-budgeting-in-your-school.pdf>
- NYS ED (2019.). 2019.-2020. Učešće građana u izradi proračuna. Vodič. Ministarstvo obrazovanja države New York, <http://www.nysed.gov/common/nysed/files/programs/accountability/participatory-budgeting-guidebook.pdf>
- NYS ED (2019.). 2019.-2020. Vodič za glasovanje na razini škole. Ministarstvo obrazovanja države New York <http://www.nysed.gov/common/nysed/files/programs/accountability/schoolwide-voting-guidebook.pdf>
- OECD (2019.), Anagažman mladih u otvorenoj vladi. Komunikacijski vodič. <https://www.oecd.org/mena/governance/Young-people-in-OG.pdf>
- Operativne smjernice za PB u školama u oblasti Sahalin „Proračun za mlade”, <https://pib.sakhminfin.ru/show/mb>
- PB Network (2012.). Alat velške vlade za primjenu PB-a za mlade, <https://pbnetwork.org.uk/welsh-government-childrens-pb-toolkit/>

- PB NYC (2019.). Propisi grada New York City za učešće građana u izradi proračuna u ciklusu 2019.-2020., <http://council.nyc.gov/pb/wp-content/uploads/sites/58/2019/10/PB NYC-Cycle-9-Rulebook-2019-2020.pdf>
- PlaNET SOEN 2.0 (2020.). Manual for Non-Formal Education in Students' Project Development (Priručnik za neformalno obrazovanje u području razvoja studentskih projekata). Međunarodno strateško partnerstvo PlaNET Društveno poduzetništvo 2.0, https://soen.sk/wp-content/uploads/2018/11/PlaNET-SOEN-2.0_IO1_final.pdf
- Sintomer Y., Herzberg C., Allegretti G. (2013.). Učešće građana u izradi proračuna diljem svijeta – Ažurirana verzija br. 25. Bonn, http://www.ces.uc.pt/myces/UserFiles/livros/1097_DG-25_bf.pdf
- Taft, J., Ramírez, D. (2019.). PB za mlade u Americama. Izvješće o istraživanju, https://rca.ucsc.edu/images/youth-participatory-budgeting_taft--rodriguez-winter-2019-final-1.pdf
- Taft, J.K., Gordon, H.R. Youth Activists, Youth Councils, and Constrained Democracy, Education, Citizenship and Social Justice (Mladi aktivisti, Vijeća mladih i ograničena demokracija, obrazovanje, građanstvo i socijalna pravda) 8, br. 1. (1. ožujka/marta 2013.): 87.–100., <https://doi.org/10.1177/1746197913475765>
- UN MGCY (2017.). United Nations Major Group for Children and Youth Principles and Barriers for Meaningful Youth Participation (Glavna skupina Ujedinjenih naroda za djecu i mlade Načela i prepreke za konstruktivno učešće mladih), <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/20522UNMGCYPrinciplesandBarriersforMeaningfulYouthEngagement.pdf>
- UN-DESA (2020.). Globalno izvješće o mladima: Društveno poduzetništvo mladih i Plan do 2030. Odjel za ekonomska i socijalna pitanja Tajništva Ujedinjenih naroda, New York, <https://www.un.org/development/desa/youth/world-youth-report/wyr2020.html>
- UN-HABITAT (2004.). 72 Frequently Asked Questions about Participatory Budgeting („72 često postavljana pitanja o učešću građana u izradi proračuna“). Serija priručnika za urbano upravljanje. <https://unhabitat.org/72-frequently-asked-questions-about-participatory-budgeting>
- Svjetska banka (2006.). Izvješće o svjetskom razvoju za 2007.: Razvoj i generacije budućnosti. Svjetska banka, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/5989>

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Confederation

Federal Department of Economic Affairs,
Education and Research EAER
State Secretariat for Economic Affairs SECO

THE WORLD BANK
IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP

MINISTRY OF FINANCE
OF THE RUSSIAN FEDERATION

European Union